

La meva senyora té un bon físic

Una frase jocosa, atribuïda a Albert Einstein (+1955); sens dubte el físic teòric més important del segle XX. Amb Robert Oppenheimer (+1967) són considerats els pares de la bomba atòmica en el Projecte Manhattan (1939-46). Aquí es van agrupar una gran quantitat d'eminències científiques, del món de la física, de la química i de la informàtica naixent. De fet, l'Alemanya nazi havia avançat en els seus experiments sobre la fissió nuclear de l'àtom, fent-la possible, encara que inestable i difícil de controlar. Davant de la Segona Gran Guerra i de la salvatge repressió contra els jueus, no va costar gaire reunir als Estats Units una bona colla de científics, molts d'arrel jueva, pacifistes i d'esquerres, entre els quals els ja citats, però també a Richard Feynman (+1988), que era un dels més joves i en el que ens volem fixar.

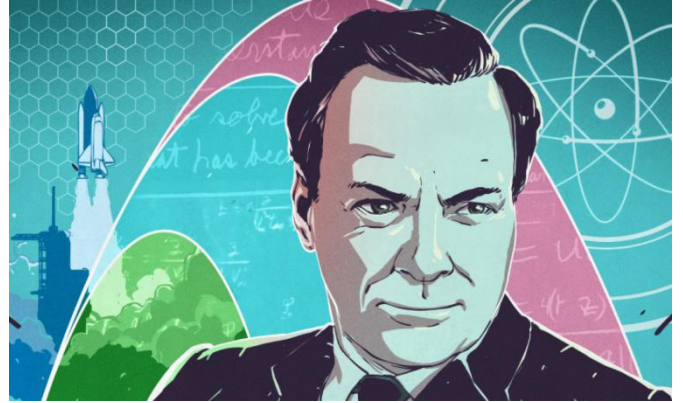
Feynman ha estat popularitzat recentment per la sitcom «The Big Bang Theory» (2007-2019), on sembla ser el model de científic teòric per als protagonistes. El seu treball en electrodinàmica quàntica li va valer el Premi Nobel de Física l'any 1965, compartit amb dos altres físics, un de nord-americà i un altre de japonès. Feynman obtingué molta popularitat, primer per la seva habilitat com a conferenciant i professor, de manera que es conserven enregistraments d'àudios i de vídeos disponibles actualment a internet, però que han funcionat com a material de culte per als estudiosos de la física de tot el món, així com dels científics en general. El seu és un exemple de com la matemàtica es converteix en física, els nombres en lletres, les fórmules en pensament filosòfic i aquest en teologia, tancant així el cercle hermenèutic iniciat per Plató i Aristòtil en l'antiguitat, els quals iniciaven les seves reflexions precisament en la teologia, en el discurs sobre els déus, en aquell cas.

En algunes de les obres publicades de Feynman es recullen les seves excèntricitats i l'esperit lliure mostrat en tot moment, com en l'emblemàtica «Està vostè de broma, Sr. Feynman!» o bé en un títol traduït directament al català, que reproduïx unes conferències de 1963, amb el prometedor encapçalament de «El sentit de tot plegat», on explica, com de passada, el següent:

«Una vegada, a Hawaii, em van portar a visitar un temple budista. En el temple, un home reclamà la nostra atenció: «us diré una cosa que mai no oblidareu: tots els homes reben la clau de les portes del cel. La mateixa clau però, obre les portes de l'infern.» I el mateix passa amb la ciència [...] Llançarem la clau i mai no podrem travessar les portes del cel? O ens enfrontarem amb el problema de saber quina és la millor manera de fer servir la clau?»

Està clar que el debat se situava, tant el 1963 com avui dia, en els usos bel·ligerants o bé pacífics i beneficiosos de la mateixa energia nuclear. Sense els avenços del Projecte Manhattan no haurien arribat ni els seus usos en medicina, ni en la fabricació d'energia, tant per a la ciutadania, com per a la indústria i fins per

la navegació. Malgrat tot, avui existeix un debat sobre la taula entorn de l'ús d'aquesta energia, ran dels terribles desastres de Txernòbil en 1986 i de Fukushima en 2011; però és ben cert que Europa i la resta del món desenvolupat no serien el mateix sense totes les centrals que continuen fabricant-ne.

El fabulós Feynman va participar en l'anàlisi de les causes de l'accident pel qual va desintegrar-se el transbordador espacial Challenger en 1986, que va significar un cop duríssim en la carrera espacial. Fins i tot La Trinca va fer sortir aquell esdeveniment en una de les seves cançons-paròdia. El mateix Feynman va morir, dos anys després, amb 70 d'edat pel càncer; aquest, tot i que les seves causes són múltiples i incontrolades, no se li ha de descartar l'origen en el tracte amb les radiacions pròpies dels experiments en els quals el físic havia participat al llarg de la seva vida; uns perills dels quals n'era ben conscient, tal i com expressava: «malgrat que la ciència pot produir un horror enorme en el món, la mateixa ciència té valor perquè pot produir quelcom.»

En les seves opinions ètiques, expressa clarament que es tracta d'afers diferents, per una banda, el pensar i l'investigar sobre la realitat i el comportament del món de la física i, per l'altra banda, el posar en aplicació totes les conseqüències que es puguin derivar de la investigació científica. Diu així en un altre moment:

«La ciència crea un poder mitjançant el seu coneixement, un poder per a fer coses. Hom és capaç de fer coses un cop que quelcom es coneix des del punt de vista científic. Però la ciència no dona instruccions sobre què fer amb aquest poder, si el bé o el mal.»

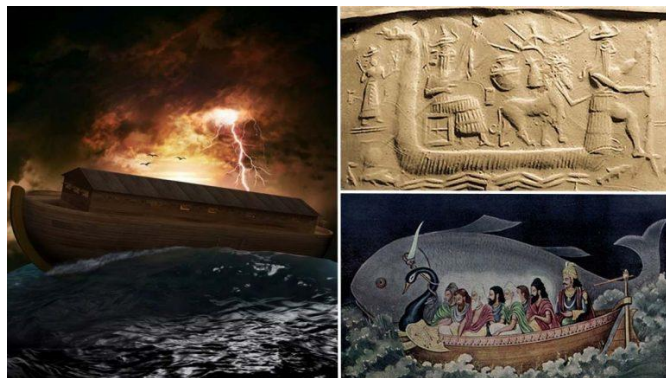
En aquest sentit, si la ciència teòrica va per un camí, l'ús de la mateixa dependrà de la base ètica personal i social:

«No vull pas dir que ètica i ciència estiguin separades, sinó que la base fonamental de l'ètica s'ha d'escollir d'alguna manera no científica. Després, un cop això s'ha escollit, la ciència pot ajudar a decidir si hem de fer o no hem de fer determinades coses. La ciència pot ajudar-nos a veure què podria passar si les fem, però la qüestió de si volem que quelcom s'esdevingui depèn d'una elecció del bé ètic últim.»

El món avança sense aturador. Els reptes de futur demanen una gran imaginació entorn de la

conservació del planeta, del canvi climàtic que amenaça la mateixa supervivència humana i que pot acabar provocant, com ja succeeix en el present, guerres pels recursos, migracions, sofriment i mort. Si fins avui, la humanitat no havia disposat de tants mitjans per al progrés i pel benestar, és ben cert que tampoc com ara no estava amenaçada la seva continuïtat. El mateix Feynman expressava un sentit un tant pessimista sobre la humanitat ja des del llunyà 1963, en unes paraules que sonen ben actuals:

«Les esperances d'avui pel que fa al futur són en gran mesura les mateixes que les del passat. En alguna època, la gent va pensar que el potencial que la gent tenia no s'havia desenvolupat perquè tothom era ignorant i que l'educació era el problema; que, si tothom rebia una educació tot se solucionaria; que tothom podria ser com Voltaire (+1778). Però resulta que la falsedat i el mal poden ensenyar-se tan fàcilment com el bé.»

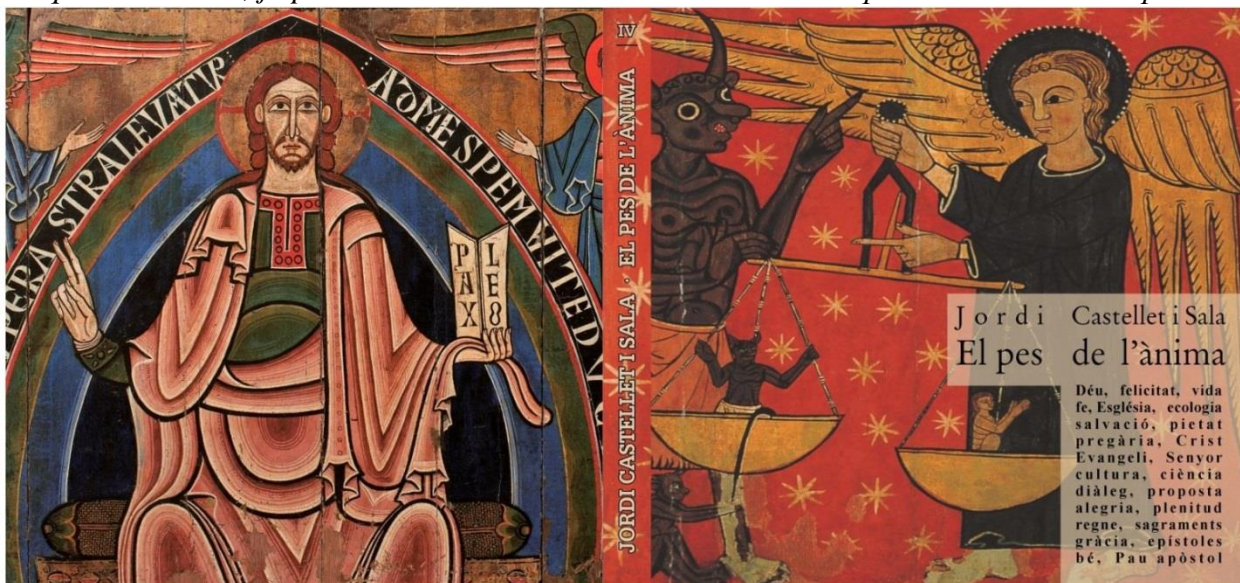
El mal existeix i continua covant en el cor de cada ésser humà, malgrat tot. El repte raurà, doncs, en les correctes decisions ètiques, tant personals, com socials, com globals i internacionals. Certament, la ciència ha assolit grans quotes de desenvolupament. La qüestió serà en com posar-la en pràctica. Un dels personatges de l'advent, Noè (Gn 6), des d'aquells primers mites bíblics, assenyala com l'esforç i el compromís personal poden salvar la creació. De cadascú depèn, doncs, de convertir-nos en un altre Noè en clau ecològica.

Jordi Castellet i Sala, teòleg i escriptor
jordi.castellet@guifi.net – 649284074

Novetat

Aquest desembre, ja podeu demanar el meu nou llibre entorn del pensament de Pau l'apòstol

Va ser català, l'apòstol sant Pau?

ja podeu demanar el nou llibre de Mn. Jordi +34 649284074 +33 682461973

Presentació i posada en comú
Osseja – Centre Cultural Sala A - dv. 6 des. 15h

No dubteu en demanar una presentació prop de casa vostra